

I VÖROKÕISI KONGRESSI OTSUS

VÖRO KEELE ÕIGUISIST, VÖROKIILSEST HARIDUSÕST, MEEDIÄST, KULTUURIST JA VÖRO KEELE AVALIGUST PRUUKMISÕST

Võrol 22. mahlakuu pääväl 2023

Võrokõisi kongress and teedä', et võro kiil om Vana-Võromaa põlinõ kiil, võrokõisi põlinõ imäkiil ja hindätiidmise päämäne alos. Kongress rõhutas, et võro kiil om põlinõ piirkunnakiil, miä om võrokõisilõ eesti keelega võrdsõhe tähtsä. Võro kiil olõ-õi eesti keele murrõ', murdõkiil ega' piirkundlinõ erikujo.

Seletüs. Keeletiiduse perrä om võro kiil nii täämbädsel pääväl ku ka aoluulidsõlt selgehe eesti keelest eräle kiil (kae' nt kirotuisi Petri Kalliolt , Karl Pajusalult, Tapani Salminenilt). Tõisist lõunõeesti keelist lätt võro kiil keelelidselt veidemb lahko, a om väega selgehe tõistmuudu kõnõlõjidõ hindätiidmise poolõst. Rahvusvaihõlidsõlt om võro kiil ammõtligult tunnistõt eräle keeles (ISO keelekuud vro), a Eestin siiäni olõ-õi. Nii tiidüsuurmiisi ku UNESCO maailma kiili verevä raamadu perrä om võro kiil täämbädsel aol tõsitsõhe ohostõt kiil. Võro keele ellojäämises om vaia, et riik ja umavalitsusõ' taad tunnistasõ', võro kiilde seenitset tõsitsõmpa suhtusõ' ja pakva' taalõ suurõmbat tukõ nii haridusõn, meediän, kultuurin ku ka avaligun keelepruukmisõn.

Kongressi üleskutsõ' võro keele tunnistamisõs ja tugõmisõs

Võrokõisi kongress kuts Eesti riiki ja Vana-Võromaa umavalitsuisi üles võro kiilt ammõtligult tunnistama ku Eesti piirkundlist põliskiilt. Võrokõisi kongress kuts üles võro kiilt Eesti riigi ja umavalitsuisi keele-, haridus-, kultuuri- ja meediäpoliitikahe selgehe ja jovvulidsõlt ütten haardma ja võtma võro keele tugõmisõs kipõstõ ette vähämbält järgmädsõ' abinõvvo':

1. Võtta' Eesti keelesäädüsen ja Rahvastiguregistrin võro kiilt ku umaette kiilt ja laskõ' Eesti elänigel taad vabalt umas imäkeeles märki'.

2. Kujonda' kõik Vana-Võromaa ni ka mõnõ' Tarto ja Talliina (ku võrokõisi kõgõ suurõmbidõ vällärändämiskotussidõ) latsiaia' ja kooli' ümbre periselt võro-eesti katskiilses (võro kiilt

oppamisekeeles vähemalt 50%). Tuu jaos tävvendä' võrokiilset oppajakoolitust, opikavvo ja opimatõrjaalõ. Vana-Võromaa umavalitsusõ', kooli', latsiaia' ja arõndusasotusõ' pandva' seo plaani elloviimises üten kokko Uma Leppe. Tuvva' võro kiil, taa aolugu ja võro kultuuri esi'erälisüs inämb vällä ka üleriigiliidsin eestikiilsin opikavvon.

3. Nõsta' võro keele pruumist ja tähtsäpidämist kõrraperälidse võrokiilse meediä abiga. Tävvendä' Eesti Rahvusringhäälingu säädüst nii, et ERRi üts tsihte olnu' võrokiilside (a ka tõisi piirkunnakiili, nt seto) tele- ja raadiosaatidõ ni veebisisu tuutminõ ja edesiandminõ. Kipõstõ käümä panda' ERRi võrokiilse' tele- ja raadiopäävauudisõ'. Pikembän plaanin oodami' ERRi võrokiilse tele- ja raadiokanali luumist. Tukõ' võrokiilse aolehe Uma Leht muutumist nädälilehes. Tukõ' võrokiilside saatidõ ja meediäsisu egäpääväst edesiandmist erämeediäkanaliin.

4. Suurõnda' võro keele pruumist ja nätä'olõmist avaligun ruumin. Julgustami' Vana-Võromaa umavalitsuisi (nii asotuisin, nigu liina- ja vallavalitsusõ', kooli', latsiaia', kultuuri-maja', küläkeskusõ' jm ku ka maastigu pääl) ja riigiasotuisi ammõtligult ja avaligult pruumistõ võtma võrokiilset vai võro-eesti katskiilset kotusõnimmi (kotusõnimesäädüsega om tuu lubat), silte, kodolehekülgi, reklaam- ja teedüsplakatiid jm. Tukõ' ka eräettevõttin (nt poodi', äri', panga', tervüshoitmis- ja teenindüsettevõttõ') võrokiilside vai võro-eesti katskiilside silte, kodolehekülgi, kaubasilte, panga- ja järekõrraautomaatõ, teedüstahvlidõ jm võrokiilside abinõvvõ lajalt tarvitustõ võtmist.

5. Tukõ' ja julgusta' võrokiilse kultuuri, kirändüse, tiatri, filmi- ja rahvakunsti tegemist. Tukõ' vähemalt üte püsüvähe võrokiilse mängokavaga kutsõlidsõ tiatri tekkümist Vanal-Võromaal. Tukõ' kultuurimajjo, küläkeskuisi, seltse, laulukuurõ, folk- ja levimuusigaandsamblidõ jm kultuuri- ja seldsielo võro keele pääl püsümist.

6. Anda' kittüst ja massa' lisatasso avaligun riigi- vai umavalitsusõ ammõtin (oppaja, ammõtnik, politsei, tohtri, kultuuritüütäjä, tiidläne vm) tüütäjäile inemiisile, kiä mõistva' võro kiilt ja pruumva' tuud egä päiv uman tüün. Julgusta' ummi tüütäjide võrokiilsüse tugõmisõs samma tegemä ka eräettevõttit.

7. Ku võro keele tugõmisõ abinõvvõ täüdeviimises om vaia muuta' mõnt säädüst, sis tulõ tuud tetä'.